

Het eeuwige leven

- over Jack Vance

'Zo, zit er zelfs een LANDKAARTJE in?' Mijn literatuurminnende vriend P. heeft mijn Jack Vance-boek uit m'n handen getrokken en houdt me plagerig de binnenkant van de kaft voor m'n neus. Deze kaft toont een landkaart van een fictieve wereld met daarbij afbeeldingen van in de regio voorkomende fantasiewezens. Wij zitten op dat moment aan de Egeïsche zee. Onderuit op ligstoelen. We weten ons tegen de zon beschermd door een gare verbleekte parasol. P. leest *Tranen der acacia's*, ik *Tschai – de waanzinnige planeet*. Enerzijds sleept het boek me mee in een spannend, fantastisch verhaal zoals vroeger bijvoorbeeld *De brief aan de koning* van Tonke Dragt me meenam op avontuur (zit ook een kaartje in), anderzijds is de vervreemding in het boek soms gelijk aan de vervreemding die ik voel bij het contact met de ruwe dorpsbewoners van hier en hun afwijkende gebruiken. Zojuist zagen we hoe een ober, al onverstaanbare, maar ongetwijfeld gruwelijke verwensingen schreeuwend, probeerde een visser te stenigen die illegaal trachtte aan te meren bij een tot ver in de zee reikende betonnen steiger. Enkele uren daarvoor zagen we hoe een man zijn volledig gesluierte vrouw leerde zwemmen. Haar wijde, witte kleding bewoog door het water als vinnen. Vance heeft altijd veel gereisd. Zijn exotische volkeren en hun gebruiken *moeten* deels geïnspireerd zijn door het gevoel dat mij hier af en toe overvalt.

'Er zit een kaartje in, ja,' mompel ik, pak zonder veel weerwoord mijn boek terug en lees verder. Hoewel Vance alleen de *onderste* plank van mijn boekenkasten mag beslaan, schaam ik me er niet meer voor. Ik hou van literatuur, erg veel zelfs.

Maar stiekem hou ik ook van Jack Vance. Hij is mijn Grote Geheime Liefde.

Jack Vance

Inzicht in de mens

De jonge Jack Vance schreef poëzie en was een liefhebber van Edgar Rice Burroughs en Jules Verne. Daar zijn ouders niet in staat waren om hem te laten studeren – hij verliet de middelbare school midden in de crisis van 1929 – besloot hij te gaan zwerfen en pakte al het werk aan dat hij maar kon krijgen. Zo werd hij onder andere druivenplukker en mijnwerker. Zelf zal hij deze periode later beschrijven als een tijd waarin hij een complete gedaanteverwisseling onderging: van een schuchtere intellectueel naar een roekeloze, maar praktische jongeling met tal van talenten. Kenners van Vance zullen hier direct de kenmerken van zijn gemiddelde hoofdpersoon in herkennen.

Uiteindelijk kwam Vance toch op de Universiteit van Californië terecht, waar hij

respectievelijk natuurkunde en journalistiek studeerde. Toch kwamen de onrust en de behoefte om te zwerfen al weer snel terug. Hij vertrok om te werken op een scheepswerf in Honolulu en toen de Tweede Wereldoorlog uitbrak, monsterte hij aan bij de internationale koopvaardij. Aan boord schreef hij zijn eerste boeken.

Inmiddels is zijn oeuvre meer dan omvangrijk te noemen. Ter illustratie, in 2005 werd het 'Vance Integral Edition' – project afgesloten. Dit project was gericht op het samenbrengen en corrigeren van alle verhalen van Jack Vance en leverde een doorbuigende boekenplank op gevuld met vierenvertig omvangrijke volumes. In het verlengde van dit project kon ook worden vastgesteld dat Vance de schrijver is met wereldwijd de grootste woordenschat. Ook omdat hij een groot deel van de woorden zelf verzint natuurlijk.

Het project werd opgezet vanuit de overtuiging dat Vance – hoewel relatief onbekend – één van de grootste schrijvers is van de twintigste eeuw. Je kunt deze stelling overdreven vinden, maar in ieder geval is vol te houden dat Jack Vance tot één van de beste sciencefictionschrijvers behoort. Niet door zijn politieke geladenheid zoals bij Huxley of Orwell, ook niet door een, voor sciencefiction vaak kenmerkende, aandacht voor nieuwe technologie als bij Asimov, maar gek genoeg door zijn inzicht in de mens en het enorme scala aan variaties dat menselijkheid omvat. Gezien onze huidige problemen rond multiculturaliteit mag je dus stellen dat Vance meer dan actueel is, al is het op een absurdistische manier.

In de jaren zeventig en tachtig groeide hij in Nederland uit tot de meest populaire schrijver in het genre. Voor een

>>>

>>>

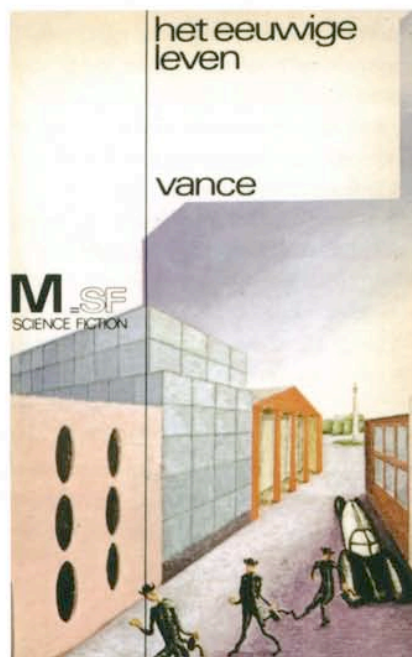
belangrijk deel is dit te danken aan uitgeverij Meulenhoff, die een enorme reeks vertalingen en herdrukken van Vance op de markt bracht. Dat de kwaliteit van deze uitgaven nogal eens wat te wensen overliet – ik denk dan aan de omslagafbeeldingen die weinig tot niets met het verhaal te maken hebben of flapteksten waarbij je je afvraagt of de schrijver ervan het boek in kwestie wel gelezen heeft – zullen we ze daarom maar niet kwalijk nemen. Het past er ook wel een beetje bij, gezien de oorsprong van de publicatie-geschiedenis van Vance in Amerikaanse pulpblaadjes als *Thrilling Wonder Stories* en *Vortex Science Fiction* ligt. Leverbaar zijn de vertalingen van Meulenhoff allang niet meer. Vance's twee meest recente romans, *De wilde vaart* en *De lokkende verte*, zijn bij uitgeverij Mynx verschenen. Verder is de liefhebber van Vance aangewezen op antiquariaten en rommelmarkten.

Van mens naar machine

De boeken van Jack Vance behandelen vaak de 'coming-of-age' van de hoofdpersoon in een verhaal dat gedragen wordt door vervreemding en spanning. Echter, Vance stijgt boven zichzelf uit wanneer hij een minutieuze uitwerking geeft van een idee dat zowel fantastisch is als mogelijk. Alsof zijn idee een terrarium is, laat hij er vervolgens de mens in los. Zelf kijkt hij vergenoegd over de rand naar wat er gebeurt. Een mooi voorbeeld hiervan is *Het eeuwige leven*. In dit boek beschrijft hij de maatschappelijke en psychologische gevolgen van de ultieme *tour de force* van de medische wetenschap: onsterfelijkheid.

Hoe staat het op dit moment eigenlijk met de onsterfelijkheid? In 2005 rapporteerde de futuroloog Ian Pearson, hoofd

van de Engelse KPN, nog aan *The Observer* dat onsterfelijkheid binnen vijftig jaar mogelijk moet zijn. Hij heeft het dan niet over het eeuwig voortbestaan van het lichaam, maar wel over het kopiëren van het menselijk geheugen, inclusief emoties, naar een soort supercomputer. Onderzoek naar de mogelijkheid om een mens te uploaden naar een machine wordt vooral ingegeven door de behoefte om de kenmerken van machines en mensen beter op elkaar af te stemmen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan een boordcomputer met angst voor een vliegtuigongeluk. Binnen vijftig jaar moet deze technologie ook beschikbaar zijn voor het behoud van rijke mensen. De minderbedeelden zullen naar alle waarschijnlijkheid een jaar of tachtig moeten wachten om zich te laten vereeuwigen.

Angst voor de dood

Jack Vance schreef zijn boek in 1956. Ook in zijn perceptie van onsterfelijkheid is er niet zoiets als het eeuwig voortbestaan van het lichaam. In plaats daarvan wordt een mens een aantal keer gekloond. Deze klonen leven in quarantaine op een geheime plaats. De publieke individuen bezoeken hun voorraad reserve-ikken met een zekere regelmaat om hun eigen geheugen met dat van de klonen te synchroniseren. Sciencefiction? Als je Ian Pearson moet geloven is het haalbare kaart!

Typisch voor het werk van Vance is, dat hij over de vraag van de biologisch-technische mogelijkheid van eeuwig leven heenstapt en de lezer zijn verhaal laat binnentreden op het moment dat de mogelijkheid van eeuwig leven al in hoge mate is geïntegreerd in het alledaagse leven. Bij Vance gaat het om mensen, niet om machines!

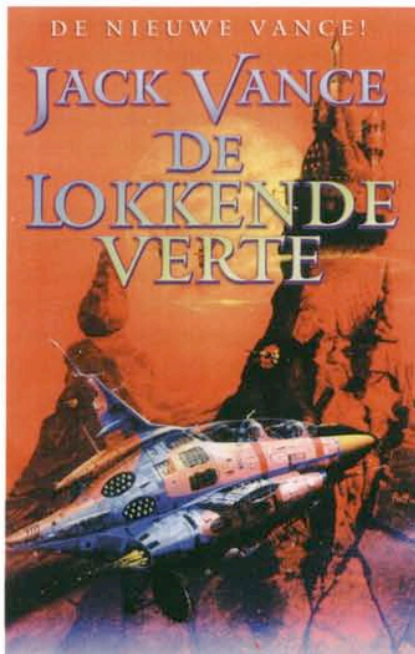
In zijn verhaal heeft de beschikbaarheid van onsterfelijkheid binnen de kortste keren geleid tot een dreigende overbevolking. De politiek heeft hierop gereageerd door de distributie van onsterfelijkheid te regelen via een rigide kastensysteem. Meedoen in dit systeem is niet verplicht. De maatschappelijke status van de 'Glarks', de niet-ingeschrevenen, is feitelijk nihil en hun levensduur is even onvoorspelbaar als de onze. De levensduur van ingeschrevenen echter, wordt vastgesteld op tweeëntachtig jaar. Daarna worden zij bezocht door een groepje sinistere ambtenaars, de Doders. Door constructieve bijdragen te leveren aan de maatschappij en de cultuur kan 'helling' worden verkregen. Helling verwijst hier naar de snelheid van de groei door de verschillende kasten. Toelating tot een

>>>

>>>

hogere kaste levert een aantal jaren uitstel van het bezoek van Doders op. De hoogste kaste betekent onsterfelijkheid. Mooi geregeld. Iets voor ons, straks?

In ieder geval niet volgens Vance. Hij beschrijft hoe het systeem binnen de kortste keren onder druk komt te staan doordat de eliteklasse nog te snel groeit.

De angst voor de dood drijft de mensen op tot ongelofelijke intellectuele bedrijvigheid. De criteria om een kaste op te schuiven worden daarom keer op keer verhoogd. Mensen raken meer en meer geobsedeerd door onsterfelijkheid en daarom door de dood. De samenleving is een snelkookpan geworden en de psychiatrische inrichtingen zitten vol met 'Catto's': Catatonische mensen met extreme burn-out verschijnselen. Zij verkeren een lange tijd in een vorm van coma, maar ontbarsten af en toe in een allesvernietigende razernij. Gelukkig worden zij omringd door talloze wetenschappers die hopen over dit onderwerp talloze proefschriften te schrijven.

Afreageren

En dan is er nog Carnevalle. Een soort enorm Parade-achtig terrein, waar iedereen zich, ongeacht de kaste – want gemaskerd – komt ontspannen. Het drugsgebruik is er enorm, maar dat is niet het meest zorgwekkende. Hoewel dood en moord inmiddels tot de grootste taboes behoren, verrijzen er steeds meer paviljoens waar mensen juist de dood opzoeken om hun frustratie af te reageren. Bijvoorbeeld door het doden van

kleine knaagdieren.

Jack Vance laat zijn nachtmerrie-achtige toekomstvisioen slechts het decor vormen van een spannende misdaadroman, waarin een uit zijn kaste verstoten hoofdperson zijn verloren status probeert terug te krijgen. Voor mij zijn het echter juist dit soort decors en de invloed van die decors op de mensen die erin moeten leven, de elementen waardoor Vance nog steeds een relevante en interessante schrijver is. Zijn absurdisme maakt dat wij met een grotere objectiviteit naar onszelf en onze wereld kunnen kijken.

Vance staat bij de gemiddelde boekhandel nog maar zelden in de sf- of fantasykast. Als er nog ruimte is naast de holle, van anderen geleende armoede die J.K. Rowling over ons heeft uitgestort, dan wordt die gevuld met Tolkien en andere boeken over kabouters. Naar de meeste boeken van Vance zal je moeten zoeken. En naar dit boekje helemaal. Het Eeuwige Leven komt je dan ook niet zomaar aanwaaien. ■

Meer info over The Vance Integral Edition op www.vanceintegral.com

Jeroen S. Rozendaal (1974)

is regisseur, acteur, wetenschapper, presentator en gerauschmacher (o.a. in Room 101, De Vogels & The New Earth Group).

